

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

תדפיס מתוך

באר-שבע

כתבי-עת של המחלקה למקרא וללימודי המזרח הקדום

כרך ב

בעריכת

מרדכי כוגן

מוגש לשמואל אברמסקי
עם פרישתו לגמלאות

הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים
תשמ"ה

על כתובת מחצור

יעקב חיים טיגאי

בין הכתובות משכבה ח' בחצור (שיוחסה לאמצע המאה התשיעית), שפורסמו בשנת 1958, ישנה אחת ששרדו בה רק שלוש האותיות או א¹. האותיות נחרתו לאחר הצריפה בצד החיצוני של שבר הקערה. חלקיק מן האל"ף הראשונה חסר, ומצד שמאל החרש שבור קרוב לאל"ף השנייה, ולכן פקפקו המהדירים אם שלוש האותיות מהוות מלה שלמה, וקבעו "כל מה שנשאר הוא שלוש האותיות: ...אוּא ... ואין אפשרות להשלימן באופן משביע רצון".

ואולם היום המלה "אוּא" מוכרת כשם-עצם פרטי. היא מופיעה על חותם עמוני, "לאוּא בן מראל", שפורסם בשנת 1960³. מכאן מסתבר כי זו היא משמעות האותיות גם בכתובת מחצור. השם "אוּא" דומה ל'אוּי', שם מלך מדין (במדבר, לא, 8; יהושע יג, 21)⁴; שם-עצם פרטי "אוּי" מצוי גם בפניקית-פונית⁵, כסורית (כשם אשה)⁶, ובערבית (צפאית)⁷; והשווה גם "אוּאל" בעברית (עזרא י, 34), "אוּאח" ו'אוּאל' באוגריתית⁸, ואולי עוד⁹.

1 Yadin et al., *Hazor II* Jerusalem 1958, p. 70, No. 1, and pl. CLXIX, No. 1.

2 שם, עמ' 70; F.M. Cross, "Early Alphabetic Scripts," *Symposia*, 109, n. 50.

3 P. Hammond, "An Ammonite Stamp Seal from Amman", *BASOR* 160 (1960), pp. 38-41.

4 בשעת ניסוחו הסופי של המאמר הנוכחי ראיתי שכבר ואטיוני, בערכו על החותם העמוני, רמז לקשר אפשרי עם הכתובת מחצור: "Per 'w' cfr. forse Hazor II, 70- (... 'w'...)"
עיי F. Vattioni, "I sigilli ebraici", *Biblica* 50 (1969), p. 379, No. 194. אלא שואטיוני לא פיתח את הנושא וממילא הוונחה הערתו, ולפיכך החלטתי שלא לבטל את ההערה הנוכחית מפני הערתו.

5 כך ציין כבר האמונד, שם, עמ' 39, וכן י. נוה, "כתובות כנעניות ועבריות (1960-1964)", לשוננו ל' (תשכ"ו), 79, מס' 29.

6 F.L. Benz, *Personal Names in the Phoenician and Punic Inscriptions* (Studia Pohl 8) Rome 1972, pp. 60, 262-263; עיין שם לשם קרוב.

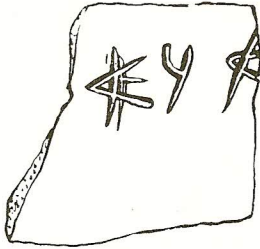
7 J.B. Segal, "New Syriac Inscriptions from Edessa", *BSOAS* 22 (1959), pp. 38-39, B:4 (מובא על-ידי ואטיוני).

8 G. Lankester Harding, *An Index and Concordance of Pre-Islamic Arabian Names and Inscriptions* Toronto 1971, p. 87. עיין שם לשמות קרובים.

9 C.H. Gordon, *Ugaritic Textbook* (Analecta Orientalia 38) Rome 1965, p. 353, §19.109.-110; F. Gröndahl, *Die Personenamen der Texte aus Ugarit* (Studia Pohl I), Rome 1967, pp. 309, 374.

9 בפפירוס מיב מצוי שם שקאולי קרא אותו כ"אֵדֵה" (לפניו קרא Sachau את האות האמצעית

מתפרשים לא רק בדרך אחת, וייתכן שבכל לשון ולשון היתה הבנת השם כפי שימוש השורש "אוי/אוה" באותה לשון. נשאר אמןם אפשרות תיאורטית ששלוש האותיות "אוא" אינן אלא חלק ממלה מקוטעת. אפשר לחשוב על השלמה כמו "יר[אוא]", שתהיה קיצור של שם כמו "יראויהו"²¹. אבל הואיל ושלוש האותיות ניתנות להתפרש כשם מלא, סביר יותר פירוש זה, אף-על-פי שאיננו הכרחי. ואם בכל-זאת מתבקשת השלמה כלשהי, תהיה זאת למ"ד הקניין: "ל[אוא]".

אוסטראקון מחצור מתוך:
חצור ב' לוח מס' clxx

מקובל שיסוד השמות "אוא" ו"אוי" הוא השורש "אוי/אוה"¹⁰. השם "אוא" מורכב משתי האותיות הראשונות של השורש + הסימט "א", בדומה לשמות אחרים הגזורים משורשי ל"י (ל"ה), כגון "זכא" (זכי $\sqrt{\quad}$)¹¹, ו"יחזא" (חזי $\sqrt{\quad}$)¹² בעברית ו"חוא" ו"יחוא" (חזי $\sqrt{\quad}$)¹³ ו"פדא" (פדי $\sqrt{\quad}$)¹⁴ בפניקית-פונית, והוא קיצור משם תיאופורי. האותיות "אוי" אפשר שהן מייצגות פועל או שם-עצם (השווה אולי "או" = "אוה", "תאוה"? במשלי לא, 4), אבל משמעותן בשמות האלה שנויה במחלוקת. את השורש ל"אוי" המדיני והצפאי הציעו לזהות עם אֹפֵי "חנה", "לין", "חסה", "רחם" בערבית¹⁵ (השווה אוא $\sqrt{\quad}$ בסורית). לפי פירוש זה דומה השם במשמעותו ל"חסה" (דבריהימים א' טז, 38 ועוד) ו"מחסיה" (ירמיהו לב, 12, ועוד ובכתובות¹⁶) או ל"רחום" (עזרא ב, 2 ועוד וביב¹⁷), "יחם" (שמואל א' ו' ועוד) ו"ירחמאל" (ירמיהו לו, 26 ועוד ובחותם¹⁸). מאידך גיסא, ל"אוי" המדיני ול"אוא" העמוני הוצע גם גזרון מ"אוה" = "חפץ" בעברית¹⁹, ולפי זה משמעות השמות כמשמעות "חפצי-בה" (מלכים א' כא, 1) בעברית ו"חפצבעל" בפניקית²⁰. כל השמות האלה כולם

- כ"ז"), והוא לא היה סביר בעיניו: עיין
A.E. Cowley, *Aramaic Papyri of the Fifth Century B.C.* Oxford 1923, p. 83, No. 24:37 פורפ' ב. פורטן בדק את הצילום, ולדעתו האות האמצעית היא "פ"; והוא הפנה את תשומת לבי ל - P. Grelot, *Les documents araméens d'Égypte* Paris 1972, p. 274, No. 55, note o. שקורא את השם כ"אפה" ומשווה לו את השם המצרי "אפי". על הקריאה "לאוי" בחותם ארמי ראה J. Teixidor, *Syria* 50 (1973), p. 412 No. 72. הקורא "לאדי" או "לארי". עיין גם מ. הלצר ומ. אוחנה, מסורת השמות העבריים החוץ-מקראיים (מחקרים בתולדות עם ישראל וארץ ישראל, סידרה מונוגרפית, כרך ב'; חיפה: אוניברסיטת חיפה, תשל"ח), עמ' 29.
10 עיין למשל BDB עמ' 16; נ. אלוני הערכים "אואל" ו"אוי", אנציקלופדיה מקראית, כרך א', עמ' 135, 138; והספרות המובאת לעיל, הערות 3 (האמונד), 7,5 כנגד זה קובע מנדנהל שאין לשם אוי גזרון שמי G.E. Mendenhall, *The Tenth Generation*, Baltimore 1973. p. 167.
קביעה זאת מופרכת ע"י החומר הנדון כאן.
11 S. Moscati, *L'epigrafia ebraica antica* (Biblica et Orientalia, 15) Rome 1951, p. 75, No. 8.
12 ר. הסטרין ואחרים, כתובות מספרות (ירושלים: מוזיאון ישראל, קטלוג מס' 100; מהדורה שניה, תשל"ג), עמ' 123, מס' 114 (השווה "יחזיהו", שם, עמ' 114, מס' 103).
13 Benz עמ' 109, 127, 235, 308.
14 Benz עמ' 175, 235, 389.
15 ראה הערה 7.
16 עיין אנציקלופדיה מקראית, כרך ד', הערך "מחסיה", טור 808; השווה ש.א. ליונשטאם, הערך "חסה", שם, כרך ג', 223.
17 עיין אנציקלופדיה מקראית, כרך ז', הערך "רחום", טור 353.
18 ראה N. Avigad, "Baruch the Scribe and Jerahmeel the King's Son," *IEJ* 28 (1978), pp. 52-56.
19 עיין BDB עמ' 16; אלוני, אנציקלופדיה מקראית א', 138, הערך "אוי"; האמונד, שם (בגוון מסוים).
20 Benz עמ' 125, 316.

21 עיין נ. אביגד, שמות חדשים בחותמות עבריים, ארץ ישראל י"ב (תשל"ה), עמ' 67, מס' 5. השווה יחוא/יחזיהו (לעיל, הערה 12).